

Yanvarın 22-də Təhsil naziri Emin Əmrullayev Xəzər TV-nin “Vaxtı gəldi” programının qonağı olub. Verilişdə xüsusi kəranticı rejimi dövründə tədrisin təşkili xüsusiyyətləri, öyrənmənin fəlsəfəsi, ictimaiyyət arasında təhsillə bağlı digər gözləntilər etrafında müzakirələr aparılıb.

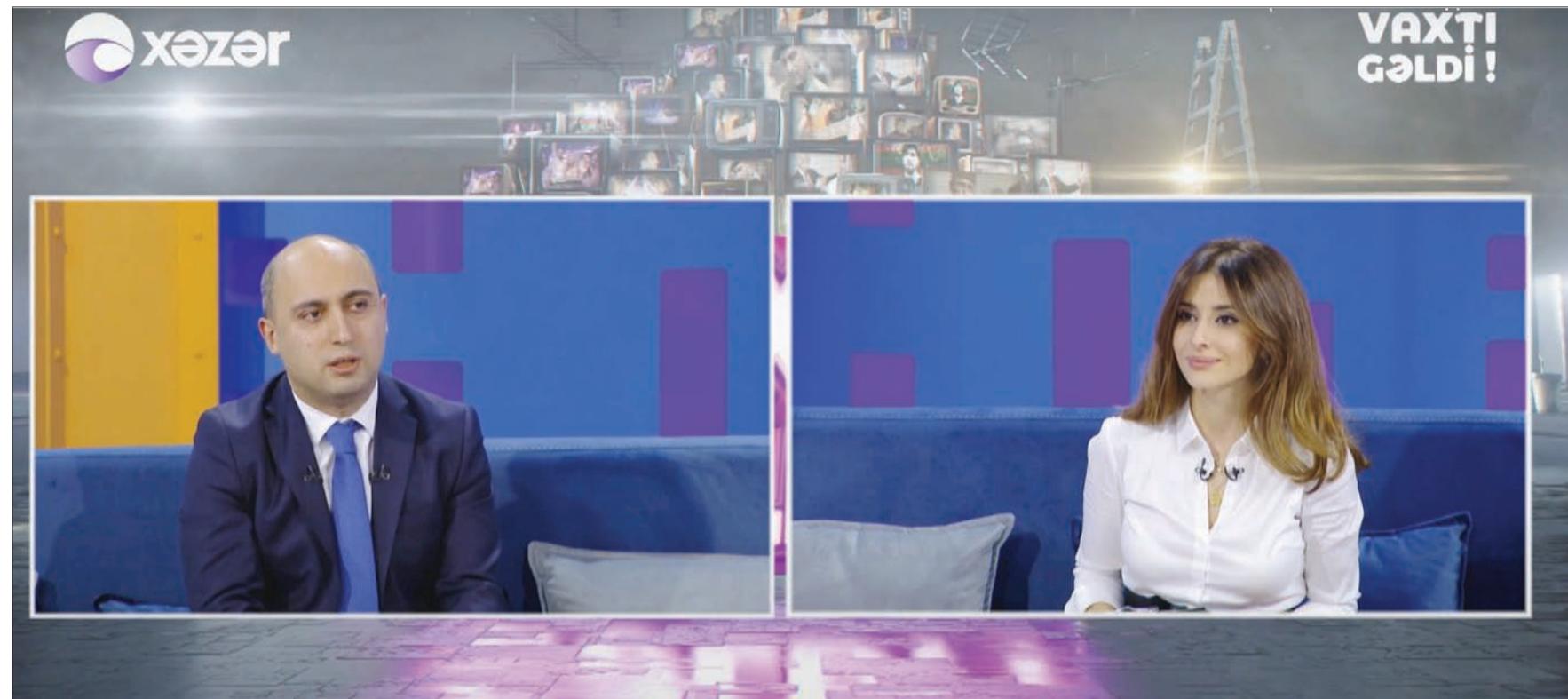
(Əvvələ qəzetin ötən sayında)

“Dəyişikliklərə əvvələnən təhsilə hazırlıq”

- Həqiqətən, bəhs etdiyiniz məsələlər ciddi məsələdir. Nəzərə alsaq ki, uşaqlar daha çox ev şəraitində, himayəsi altında olduğu insanların əhatəsində vaxt keçirir, internetdən düzgün istifadə, məqsədönlü istifadənin qaydalarını da ona həmin o aüzələri, doğmaları, yaxınları aşılmalıdır. Yəni, yenə də onun üzərinə galırıq ki, bu dönmədə çox böyük bir məsuliyyət yükü, həm mənəvi, həm maddi, həm fiziki mənada ailənin, himayədarların öhdəsinə düşür. Ona görə də müəllimlərimizə təşəkkür öz yerində, həm də valideynlərimizə, o övladları idarə edən, uşaqlara himayədarlıq edən insanlara da böyük minnətdarlıq payı düşür. Bu dövr bizim dilimizin lügət tərkibinə, ümumi işlək sözlərin siyahısına bir neçə yeni ifadələr də əlavə etdi. Teledors, şəxsi kabinet, elektron təhsil, distant, hibrid dərslər, yəni, bütün bu virtual məktəb sözünün özü... Məktəbin virtual olacağının heç kim təsəvvür edə biləməzdi. Ancaq bu reallığı yaşayırıq. Bax bütün bu reallıq, bu ifadələr ənənəvi təhsil sisteminə, onun sırasını dəyişəcək nələrsə bir əlavələr edəcəkmi?

- Təhsil və dəyişiklik sözü həmişə kifayət qədər həssas qarşılıqların. Bununla bağlı bəlkə də ayrı bir veriliş, mövzuya bir ehtiyac var. O mənada ki, dəyişikliklərə təhsilin dəyişməsi hansı sürətlə gedir. Təəssüf ki, təhsilin dəyişməsini cəmiyyət daha böyük müqavimət və daha çox emosional qarşılıyır.

Təhsilimiz üçün

Emin Əmrullayev: “Azərbaycanın ərazi bütövlüğünün bərpası təhsil sistemi və təhsil işçiləri olaraq bizim qarşımızda böyük imkanlar açır”

çox qeyri-müəyyənlilikə gedir. Bunu mən əvvəller bir dəfə də demişəm, çünki heç kim keçən ilin yanarında - 2020-ci ildə baş vermiş 2 böyük hadisəni, yəni, həm 44 günlük Vətən müharibəsini və həm də COVID-19-la bağlı dəyişiklikləri proqnozlaşdırma bilməzdə və proqnozlaşdırma baş vermişə, onda planlaşdırma da problemlidir. Amma biz bu cür dəyişikliklərə əvvələnən təhsilə hazırlıq və tez bir formada hazır olmalıyıq. Bir şeyi də qeyd edim. Adətən bir proses bitəndə

fir yoluxma müşahidə ediriksə, bundan sonra kifayət qədər vaxt götürüb düşünməliyik ki, nələri düz etdik, nələri düz etmədik. Və hər hansı bir növbəti dəfəki qisamüddətli və uzunmüddətli, fərqi yoxdur, başqa xarakterli bir böhranla üz-üzə qalanda necə edəcəyik ki, sohvları bir də buraxmayaq. Və yaxud hazırlıqlı olduğumuz o aktivləri tekrar olaraq istifadə edək.

Kəmiyyət dəyişikliklərimizə keyfiyyəti qurban verməməliyik

- Biz sanki daha çox orta təhsil programından danışırıq, orta məktəblərə toxunuruz. Amma bizi izləyənlər arasında, əminəm ki, ali təhsil alanlar da var. Onları da maraqlandıran suallar və yaxud ali təhsil almağa hazırlaşan abiturientlər də var. Onların da çoxsaylı sualları var. Sadəcə dövlət sifarişli və ödənişli ali təhsil yerləri ilə bağlı sual həmişə aktualdır. Və həmişə də hamını narahat edir. Bax, o mütənasiblik necə gorunur? İldən-ilə necə dəyişir?

- Təhsilin hənsi pillesindən danışıraqsa danişaq, fərqi yoxdur, əsasən 4 başlıca məqsəd hər bir Təhsil Nazirliyinin, hər bir təhsil nazirinin, fərqi yoxdur, məqsədi olmalıdır. 4 əsas məqam - birincisi, təhsilin əlçatan olması. Yəni, biz təmİN etməliyik ki, hər kəsin ali təhsil almağa ən azı imkanı vardır, yəni, hər kəs ali təhsil almmalıdır başqa fikirdir. Amma hər bir kəsin ali təhsilə çıxışı var, başqa bir fikirdir. Təhsilin keyfiyyəti və bərabər imkanların olması, yəni, insanların kasib və varlı, kənddə və ya şəhərdə yaşaması, qadın və ya kişi olmasından asılı olmayıraq hər bir adamin təhsilə və keyfiyyətli təhsilə çıxışı olsun. Və nəhayət, 4-cü məqsəd səmərlilikdir ki, ayrılmış hər bir manatdan necə daha çox keyfiyyət əldə etmək olar. Yəni, bunları bir cümlədə qurşaqlaşdırmaq, bərabər imkanları olan, keyfiyyətli təhsil sistemini səmərlilik təmin edilməklə həyata keçirmək təhsil siyasetidir, bu 4 makro si-

yaset bizim əsas işlərimizdir. O ki qaldı Azərbaycan kontekstində ali təhsilə, təbii ki, bizim ümumiyətlə, uzun bir müddət ali təhsilə yanaşmamız sovet dövründən qalan elitar təhsildir, biz daim seçmişik, ali təhsildə ən yaxşılar oxumalıdır və s. Müxtəlif sistemlər var. Ümumiyətlə, hələ də ali təhsil nöqtəyi nəzerində əhalimizin az bir hissəsi ali təhsillə əhatə olunub. Daha doğrusu, ali təhsil almış insanlardır. Bunun, təbii ki, son dövrlərdən də

2015-2016-ci tədris ilində, bu, çox yaxın keçmişdir müəyyən mənada, bizim ümumilikdə ali təhsil müəssisələrinə faktiki qəbulumuz 31 min 699 nəfər olub. 2020-2021-ci tədris ilində isə bu rəqəm 43371 nəfər olub. Faktiki olaraq, ali təhsil müəssisələrinə qəbul olan insanların sayı artıb. Yəni, 31 mindən 43 minə qədər artıb. Bu, kifayət qədər böyük rəqəmdir.

çox əvvəlki dövrlə əlaqəsi var. Son dövrlərde ali təhsilə qəbul saylarının artmasını, yəqin ki, hamı müşahidə edir. Bu, iki əsas proses əsasında aparılır. Birinci proses ondan ibarətdir ki, sayılar artır, yəni, kəmiyyət dəyişiklikləri baş verir. İkinci proses ondan ibarətdir ki, biz keyfiyyət dəyişikliklərinin də artmasına istəyirik. Siz maliyyələşməni qeyd etdiniz, maliyyələşmə olduqca vacib məsələdir. Çünkü bu, təhsilin rəqabətliliyini təmin edən dövlət sifarişli, həm ayrı-ayrı fərdlər, həm də abiturientlər, həm ali təhsil müəssisələri arasında rəqabətliliyin təmin edilməsi üçün vacib bir elementdir. Yəni, başqa sözlə, hər bir abiturient istəyir ki, pulsuz yerə düşsün, pullu yerə düşməsin. Bütün yerlər pulsuz olursa, onda faktiki olaraq rəqabət elementi azalır. Bu gün yənə də bir məsələ, bir fikir öz məcrasından çıxarılb ictimaiyyətə fərqli bir təqdimatda edilmişdir. Bu gün brifinqdə qaldırılan fikirlərdən biri də olmamalıdır. Biz sünü şəkildə sayıları artırmaqla əhalimizin daha çox hissəsi ali təhsil alı deməkə özümüzü aldattamamalıyıq. Çünkü uzunmüddətli vədədə həmin insanlar bizim əmək bazamızın bir hissəsi olacaq. Mənə görə kəmiyyət və keyfiyyət arasındaki balansı qoruyub saxlamaq çox böyük iqtisadi bir asılılıqdır. Son dövrlər ərzində Azərbaycan hökumətinin bu istiqamətde atdığı rəqəmlərə baxsaq, biz bunun şahidi olurq ki, bizdə iki məsələ eyni anda baş verir. Gəlin mən konkret rəqəmlərdən danışım. 2015-2016-ci tədris ilində, bu, çox yaxın keçmişdir müəyyən mənada, bizim ümumilikdə ali təhsil müəssisələrinə faktiki qəbulumuz 31 min 699 nəfər olub. 2020-2021-ci tədris ilində isə bu rəqəm 43371 nəfər olub. Faktiki olaraq, ali təhsil müəssisələrinə qəbul olan insanların sayı artıb. Yəni, 31 mindən 43 minə qədər artıb. Bu, kifayət qədər böyük rəqəmdir.

yeni üfüqlər

➡ Əvvəli səh.4

Ali təhsilin əlçatan olması bizim prioritetimizdir

- Bəs müraciət edənlərin sayıda hansı fərqli olur?

- Müraciət edənlərin sayıda, məsələn, elə yerlər var ki, müyyəyen qədər azalma var. Çünkü usaqların da sayında azalma gedir, rəqabətlilik aşağı düşüb. Amma dövlət sıfarişli yerlərlə bağlı bizdə əsaslı dəyişiklik baş verib. 2015-2016-ci tədris ilində dövlət sıfarişli yerlərin sayı 11799, 2020-2021-ci tədris ilində isə 22681 olub. Bu isə təxminən 92 faiz çox göstərici deməkdir. Yəni, bu, dövlət başçısının və Azərbaycan hökumətinin müvafiq sərəncamları ilə mümkün olub. Sosial təbəqələrin, aşağı teminatlı ailələrdən olanların da təhsil alması üçün bu baş verib. Bu, yəqin ki, davam edəcək. Yəni, bu faktdır, keçmişdə baş vermiş bir hadisidir. Eyni zamanda onu da qeyd edim ki, mənə görə istenilən polemika, istenilən fikirlərin ferdiliyi mümkündür, ancaq bunlar yalançı rəqəmlərə deyil, doğru faktlara əsaslanmalıdır. Hazırda bakanlar seviyyəsində təhsil alanların 56 faizi dövlət sıfarişli və ya dövlət hesabına təhsil alır. Bir qismi dövlət sıfarişli, bir qismi isə dövlət büdcəsi hesabına maliyyələşir. Həmin insanlar sosial cəhətdən daha az təminatlı ailələrdən, məcburi kök-kün ailələrdən olanlardır, buraya əlliyyi olan insanlar, onların ailələri de aididir. Eyni prosesi biz magistratura pilləsində də görürük. Sözümüz mahiyyəti ondan ibarətdir ki, ali təhsillə bağlı, dediyim kimi, biz çalışmalıyıq ki, daha çox insanımız ali təhsil alıñ. Amma bunun da keyfiyyət faktorunu unutma留意. Yəni, keyfiyyətə təsir edən,

səhv şəkildə təqdim etməkdir. Amma başqa bir məsələ ondan ibarətdir ki, bu ilin yeniliklərindən, islahatlarından biri tələbə kreditləri alətlərinin ali təhsil alanlara təqdim edilməsidir. Burada da iki prinsip öz əksini tapacaq. Bir tərəfdən biz sosial cəhətdən aşağı gəlirləri olan insanlara faizsiz kreditlərin verilməsi, 2-ci tərəfdən isə nəticələri yüksək olan tələblərə müyyəyen standart paketin verilməsini düşünürük. Ancaq kreditlər ümumilikdə nə deməkdir? Həm də vətəndaş məsuliyyəti deməkdir. Çünkü dövlətin məsuliyyəti ilə bağlı bu qarşılıqlı anlaşmadır. Çünkü vətəndaş məsuliyyətini inkişaf etdirməliyik, həm də müyyəyen mənada dövlətin rolunu yerine yetirmiş oluruq. Dövlət həm sosial cəhətdən, həm aşağı gəlirlə ailələrdən olan, həm də eyni zamanda bacarığı yüksək olan insanlara imkanlar yaradır. Bu nöqtəyi-

yox. Yəni, “5 nəfər bacarığı olmayan mühəndis, yoxsa bacarığı olan 1 mühəndis yaxşıdır” sualını mən müzakirə üçün insanlarımıza açıq buraxıram ki, bu barədə düşünsünslər.

Tələbə yönünlərə olmaq olduqca vacibdir

- Cox minnətdaram. Cox geniş və əhatəli məlumatlar verdiniz. Mənə elə gəlir ki, bu andan etibarən Emin müəllimin dedikləri və altından xətt çəkərək açıqlamaq istədiyi fikirlər heç bir mübahisə doğurmayaq, qaranlıq tərəfləri qalmayacaq. Amma bir məsələni da istəyirəm vurğulayım. 2021-ci il üçün müyyəyen olunan və reallaşdırılması nəzərdə tutulan bir çox məsələlər bir az dəyişikliyə uğraya bilər. Bəlkə də bu, çox subyektiv bir fikir olacaq. Amma bir çox şəylər dəyişdi. Müharibə itkilərimiz, gəlirlərin azalması, ictimai iaşə obyektlərində işləyən bir ailə bacışının ailəsinə təsəvvür edin... bütün bunları nəzərə alıb yeni güzətlər, yenidən baxılmalar hayata keçirilə bilərmə? Təhsil ödənişini vaxtında ödəyə biləməyənlər necə olacaq? Bu hallarda hansıa güzətlər olacaq? Belə bir düşüncələriniz, islahatlarınız varmı?

- Bu məsələ, bilirom ki, çox həssas məsələdir. Eyni zamanda öz fikrimi bacardığım qədər aydın ifadə etməyə çalışacağam. Hər hansı problemdən danışanda birinci problemin miqyasını müyyəyen etmək lazımdır. Ali təhsil haqqını ödəmək eksər bakanlar və magistrlerimizin problemi deyil. Çünkü onların təhsil haqqını dövlət ödəyir. Yəni, 56 faiz tələbənin təhsil haqqını dövlət tam ödəyir. Ya dövlət sıfarişli, ya dövlət büdcəsi hesabına və yaxud da koronovirus şəraitli ilə bağlı müyyəyen edilmiş kriteriyalar əsasında ən aşağı gəlirlə, sosial yardım alan, valideynlərin əllilik dərəcəsi olan, valideynini itirmiş şəxslər - onların pulunu dövlət ödəyir.

Bunun bütün cəmində bizim, yəni, 56 faiz tələbəmizin, ümumiyyətlə, belə bir probleminin olması nəzəri cəhətdən mümkün deyil. Geridə qalır bizim bakanlar və magistr təhsili ilan 44 faiz tələbəmiz. Bu tələbələrin bir qisminin bu problem, deyek ki, var, amma hansının problemi yoxdur. Onlar ali təhsilə gələndən, təbii ki, öz həyatlarını planlaşdırırlar və ali təhsili ödenişli

fərdən və ya bir formuladan ibarət deyil. Bu, bir nəfərin həll edə biləcəyi problemlərdən deyil. Bizim ali təhsil müəssisələri ilə də, təbii ki, bu istiqamətdə onlarla ciddi şəkildə iş aparırıq. Tələbələrimizlə də bu iş aparılır. Amma hər bir halda bir yanaşmanın tələbə yönünləri olması olduqca vacib məsələdir deyə düşünürem. Amma tələbələrimiz vəziyyətdən müyyəyen mənada anlaşıqlı yanaşın başa düşməlidirlər ki, bu gün ali təhsil müəssisələrinin maliyyəleşməsinin yeganə mənbəyi tələbənin ödediyi puldur, yəni, o maliyyəleşmə yoxdur, onda ali təhsil müəssisəsi de öz xərclərini ödeyə, fealiyyəti saxlaya bilmir. Ona görə burada iki həqiqət var. Və bu 2 həqiqətin mütləq ortaq yeri var və bunu tapmağa hamımız bir yerde çalışmalıyıq. Amma düşünürəm ki, buna emosiyalarla, giley-güzarla yox, oturub konstruktiv şəkildə fərdi qaydada məsələlərə baxmaqla edə bilərik.

Biz birlikdə qarşımızda olan çağırışın öhdəsindən gələ bilərik

- Təşəkkür edirik, Emin müəllim. 45 dəqiqəlik bir dərs müddətində bizim hamımızı maraqlandıran təhsilli bağlı suallar ətrafında maraqlı söhbət oldu. Sizə də fəaliyyətinizdə uğurlar, möhkəm cansağlığı arzulayıram. İki övladımız var və elə onların məktəb programını tərtib edib tənzimləyə-tənzimləyə digər valideynlərin də nələr çəkdiyini bilirsiniz. Ona görə də lütfən bir az hər kəsi düşünmək kimi məsuliyyətli bir işin başandasınız. Valideynin də bu dəqiqə nəzər-diqqəti sizin üzərinizdədir.

Və dediyim kimi, dəha çox düşünürəm ki, ali təhsil müəssisələrinin rəhbərləri ilə verilmiş situasiyaya anlaşıqlı yanaşmaqla, situasiyanı başa düşməklə tələbə yönünlərə olmaq olduqca vacibdir.

məməsi bir o qədər ciddi problem deyilsə, kiçik ali təhsil müəssisəsi üçün bu, hansıa professorun maaşını ödəməmək deməkdir. Bu nöqtəyi-nəzərdən, biz gələcəkdə belə problemlər olmasın deyə dəha çox alətlər üzərində düşünmək istəyirki ki, bu, birdəfəlik həll yolu olmasın. Və dediyim kimi, dəha çox düşünürəm ki, ali təhsil müəssisələrinin rəhbərləri ilə verilmiş situasiyaya anlaşıqlı yanaşmaqla, situasiyanı başa düşməklə tələbə yönünlərə olmaq olduqca vacibdir.

Amma tələbə də eyni zamanda hər bir problemini verilmiş qısa zamanda həll etməyə çalışıbmamalıdır. Burada kompromis variantlar, mütləq ki, var. Məsələn, hansıa bir tələbə bunu bir qədər gec edə bilər. Çinkı tələbə kreditləri olacaq. Müyyəyen mənada hansı halda universitet güzət edə bilirsə, edə bilər deyə düşünürəm. Hansıa formada müyyəyen zamanla verilə bilər və ya verilir. Çox hallarda bu var. Yəni, dediyim ondan ibarətdir ki, bəzi hallarda problemin həlli heç də bir nə-

- Mən də valideynlərimizə təşəkkür edirəm. Onlara ən önemli olan səbir arzulayıram. Önəmli olan budur ki, yalnız səbirli olub hansıa bir şəkildə böyük ambisiyalara, məqsədlərə nail olmaq olar. Bu, çox vacib məsələdir, eyni zamanda vəziyyətin mürəkkəbliyini hamımız başa düşürük. Yəqin ki, hamını məmnun edəcək, xoşbəxt edəcək həll yollarını tapmaq çox çətindir. Amma dəha çox eksəriyyət və bizim qarşımızda duran milli maraqlarımıza yönəlik qərarların verilməsi, düşünürəm ki, vacib məsələdir. Amma eyni zamanda inanıram ki, biz birlək qarşımızda olan çağırışın öhdəsindən gələ bilərik. Mən də sizə öz təşəkkürümü bildirirəm.

- Cox sağ olun. Bir dəha minnətdaram. Təhsilin ayrıca ayrılmış bir vaxtı yoxdur. Təhsil hər zaman aktualdır, vacibdir. Önəmli olan budur ki, səylərimizi birləşdirərək təhsilli gələcəyimiz üçün əlimizdən gələni əsirgəməyək.

Dövlət sıfarişli yerlərlə bağlı bizdə əsaslı dəyişiklik baş verib. 2015-2016-ci tədris ilində dövlət sıfarişli yerlərin sayı 11799, 2020-2021-ci tədris ilində isə 22681 olub. Bu isə təxminən 92 faiz çox göstərici deməkdir. Yəni, bu, dövlət başçısının və Azərbaycan hökumətinin müvafiq sərəncamları ilə mümkün olub.

sözsüz ki, birinci faktor maliyyələşmə faktorudur. Çünkü bir tələbəyə ayrılan pulun müqabilində professora verilən əməkhaqqı, həmin ali məktəbdə olan laboratoriyanın keyfiyyəti, təhsil infrastruktur, xarici əlaqələri, beynəmiləlləşməsi mümkün olur, yəni, bu nöqtəyi-nəzərdən yalnız sayı artırıqsa, onda keyfiyyətlə bağlı ciddi problemlərimiz olacaq. Keyfiyyətə çox fokus olub as sayda insanı ali təhsilə getirərkəsə, onda bizim say problemimiz yaranacaq. Çünkü hər yerde tələbəmiz olmayıcaq. Bu balansı addim-addim qorunmayıq.

Bir məqamı da qeyd edim, adam-başına düşən maliyyələşmə də son 2 ildə təxminən 30 faiz dövlət hesabına artırmışdır. Yəni, bu mənada biz başa düşməliyik ki, ali təhsilin əlçatan olmasının və ali təhsilin gələcəkdə daha çox insanı etməsi bizim prioritetimizdir. Ora görə, “Təhsil naziri istəmir insanlar ali təhsil alsın” demək, müyyəyen mənada, ya sözü başa düşməkdir, ya da onu məcradan çıxarıb